

Hoe breng je lokale initiatiefnemers in Utrecht aan de bal?

Utrechtse Ruimtemakers openen dialoog met lokale politiek

Een gesprek tussen bevlogen initiatiefnemers, bewoners, gemeenteraadsleden en ambtenaren over geld, zeggenschap en opdrachten. Dat was de inzet van de Stadsmakersdialoog #1 in Vechtclub XL op vrijdag 20 juni, georganiseerd door de Utrechtse Ruimtemakers. Een dialoog over hoe budgetten worden verdeeld en wat de positie van lokale initiatiefnemers is bij gemeentelijke aanbestedingen. Verslag van een zinvolle ontmoeting met tot slot 9 lessen voor zowel gemeente als initiatiefnemers!

Een gevarieerd gezelschap van ruim 50 mensen bezocht vrijdagavond 20 juni de Stadsmakersdialoog #1 in Vechtclub XL, als creatieve broedplaats een inspirerend voorbeeld van lokaal ondernemerschap met een maatschappelijke meerwaarde. Lokale initiatiefnemers gingen in gesprek met gemeenteraadsleden, ambtenaren, wijkregisseurs, financieel specialisten en programmamarketeers. Inzet was om te komen tot nieuwe inzichten op en andere inzet van financiële ondersteuning van lokale initiatieven vanuit de gemeente.

Organisatoren Utrechtse Ruimtemakers stelden drie onderwerpen aan de kaak: 'van wankele potjes naar stevige fondsen', 'van strooigeld naar opdrachten' en 'van geld voor de buurt naar geld van de buurt'. Onder de leiding van moderator Frans Soeterbroek (bij velen bekend als De Ruimtemaker) kwamen uiteenlopende invalshoeken, ervaringen, ideeën en visies van een groot aantal aanwezigen aan bod. Het ijs werd gebroken met de grote fondsenquiz, waarbij geen van de aanwezigen alle vijf de vragen goed had.

Dichtgetimmerde plannen

'Lastig bij het aanvragen van subsidies is dikwijls, dat een aanvraag tot op detail beschreven moet zijn', zo opende Astrid Petersen – mede-initiatiefnemer van Vechtclub XL – het thema 'van wankele potjes naar stevige fondsen'. 'Efficiënte oplossingen en doelmatige programmering zijn doorgaans alleen mogelijk door flexibel in te springen op actuele ontwikkelingen, die je niet van tevoren kon inschatten!'

In plaats van subsidies standaard toe te kennen aan minder betrokken 'vaste afnemers' met doorgaans wel volledig dicht-getimmerde plannen, opperde Petersen het idee van een beloningssubsidie. Daarbij zou gekeken worden naar enerzijds het (maatschappelijke) doel en anderzijds het resultaat. Petersen: 'Sociaal ondernemende pioniers werken in veel gevallen met bloed, zweet en tranen aan een project, dat voor veel mensen van toegevoegde waarde is. Daarbij moeten keuzes worden gemaakt ten goede van het geheel en niet voor de eigen portemonnee!' Petersen pleitte ervoor 'de dans rond de potjes' om te zetten in een effectieve dienstverlening en gezamenlijk op zoek te gaan naar een bredere financiële basis naast de gemeentelijke budgetten.

Zoekende gemeente

Ervaringen uit de zaal bevestigden de constatering van Petersen dat er nogal wat hapert. Er zijn zorgen over het gebrek aan transparantie, steeds wisselende contactpersonen en/of loketten, te weinig meedenkende ambtenaren, vaak lang wachten op toegekende subsidies en het gevoel dat kleine initiatieven dikwijls buiten de boot vallen. Het gemeentelijke subsidiebureau en de commerciële communicatiebureaus worden door meerdere aanwezigen ervaren als lastig in plaats van coöperatief. Gevreesd wordt dat met de vorming van het initiatievenfonds de drempel voor mensen om aan subsidie te komen hoger wordt dan bij het leefbaarheidsbudget. Dat (ook) de gemeente Utrecht nog zoekende is naar een juiste invulling, bleek uit een toelichting door Ed de Haan, strategisch adviseur financiën bij de

samen maken we de stad

gemeente, op de Utrechtse begroting van 1,2 miljard en de daarbinnen beschikbare subsidiegelden. Op het meeste geld is gewoon 'erin – eruit' van toepassing, geormerkt voor vaste – dikwijls door het Rijk gedicteerde - doelen. Voor rond de 100 miljoen euro 'vrij' besteedbaar is ook de gemeente op zoek naar een goede, evenwichtige en eerlijke verdeling en staat zij open voor suggesties. Aanwezigen wezen op de noodzaak kritisch te kijken naar hoe gemeenten met rijksgeld omgaan. Zo zou er bij het Rijk bedongen kunnen worden dat geld gereserveerd moet worden voor lokaal initiatief.

Hoofd wijk van de gemeente, Bart Andriessen (b.andriessen@utrecht.nl), werkt de komende tijd het nieuwe initiatievenfonds verder uit. Hij werd geadviseerd daar andere aanwezigen bij te betrekken en op de volgende zaken te letten:

- 1- onbedoelde uitsluitingsmechanismen: dreigen er geen groepen en kleinere initiatieven buiten de boot te vallen, nu de drempel om aan geld uit het fonds te komen hoger lijkt te worden?;
- 2- er valt nog veel te winnen bij de rol van de gemeente als meedenker. Nu ervaren veel initiatiefnemers afstand, hobbels en traagheid bij contacten met de gemeente. De vindbaarheid van fondsen op de gemeentesite zou ook beter mogen.
- 3- kijk goed naar hoe je inzet van geld goed regelt op zowel buurt, wijk en stedelijk niveau;
- 4- kijk niet alleen naar het initiatievenfonds, maar breder: hoe buig je geldstromen omtent gunste van lokale initiatiefnemers? Met name bij de drie grote decentralisaties en de zorggelden speelt dit.

Eerlijke kansen

Het thema 'van strooigeld naar opdrachten' werd geïllustreerd aan de hand van Meer Merwede, de gezamenlijke gebiedsaanpak van de Merwedekanaalzone. 'Zonder strooigeld was Meer Merwede niet gekomen waar het nu is', stelde initiatiefnemer Emilie Vlieger. 'Sterker nog: zonder financiële ondersteuning vanuit de gemeente waren wij niet doorgegaan als initiatief!' Meer Merwede ontving subsidie voor de bouw van een informatieve website en de opdracht om te komen tot een ontwikkelingsperspectief voor het gebied.

Voor gebiedsmanager Wim Beelen was het echter een interne zoektocht om tot die ondersteuning en opdracht te komen. Gevestigde bureaus zijn doorgaans eerder in beeld voor een dergelijk project dan een lokaal initiatief, zelfs als dat bestaat uit ondernemers binnen het vakgebied. Beelen ziet co-creatie met initiatiefnemers als Meer Merwede als ideale situatie en opperde dan ook het idee van buurt- en/of wijkcoöperaties, waar je als initiatief bij kunt aanhaken en ook weer kunt weggaan. Een prima insteek voor bijvoorbeeld Meer Merwede, omdat het recht doet aan alle kennis en contacten die al zijn opgebouwd. Beelen gaf ook aan dat de gemeente bij toekenning van gelden aan zo'n gebiedsinitiatief kritisch kijkt of het een initiatief is dat gedragen wordt door alle eigenaren in het gebied.

Maatschappelijk aanbesteden

Marco Redeman, die zichzelf 'Vinexverslimmer' noemt, sloot hierop aan door te vertellen over zijn betrokkenheid bij het opzetten van een bewonerscoöperatie in Leidsche Rijn. Hij vroeg de aanwezigen om feedback. Marco waarschuwde voor het feit dat het dikwijls hoger opgeleide groepen zijn die voorop lopen bij het aanvragen van subsidies. Else Huisman van Wishing Well West reageerde door het in de wijkaanpak omarmde begrip van 'right to challenge' te koppelen aan wat zij 'right to organize' noemde. Initiatiefnemers in buurten verdienen ondersteuning, zodat ze ook in de praktijk in staat zijn geld en opdrachten van de gemeente te verwerven.

Van daaruit was het een kleine stap naar Social Return, dat tot doel heeft een bijdrage te leveren aan het vergroten van de arbeidsparticipatie van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, als onderdeel bij aanbestedingen dikwijls verplicht gesteld. Utrecht zet daar al op in, zo bleek uit het verhaal van Jochanan Nagel – projectleider Social

samen maken we de stad

Return bij de gemeente. 'Als maatschappelijk terugverdieneffect maakt Social Return het mogelijk dat investeringen die de gemeente doet naast het 'gewone' rendement, ook een concrete sociale winst opleveren.' Daarbij denkt Nagel over een terugverdieneffect in de vorm van maatschappelijk aanbesteden, waarbij het betrekken van kleine initiatiefnemers of zzp'ers uit de buurt verplicht wordt gesteld.

Wat het effect daarvan kan zijn illustreerde sociaal gebiedsontwikkelaar Kees Fortuin, aan de hand van voorbeelden uit het zzp-netwerk Dirk in de Rivierenwijk. Hij ziet het als grote uitdaging om de taaie aanbestedingsvoorschriften en de regels van de AWBZ open te breken, teneinde buurtinitiatieven meer kans op financiering en opdrachten te geven. Jochanan riep aanwezige initiatiefnemers op om met hem (j.nagel@utrecht.nl) mee te denken en kreeg daarop veel respons.

Op zoek naar nieuwe instrumenten

Na de pauze was het de beurt aan Ed de Haan. Hij reageerde op wat hij voor de pauze hoorde en verbond dit met zijn pogingen om het aanbestedingsbeleid van de gemeente aan te passen. Ed noemde een aantal doelen van het nieuwe aanbestedingsbeleid;

- aanbesteding meer gaan richten op de positie van ZZP'ers en het MKB;
- meer sturen op competentie van mensen dan op omzeteisen;
- organiseren van een inkoopspreekuur vanuit het principe: leer elkaar kennen;
- transparanter maken van tenders die er aan komen (o.a. via utrecht.nl/inhuur);
- social return als principe inbouwen.

De belangrijkste conclusie van De Haan was dat het niet alleen gaat om aanpassingen in het aanbestedingsbeleid, maar eigenlijk om het vinden van een nieuw instrumentarium naast subsidies en aanbesteding. Veel aanwezigen gaven aan hier met De Haan (e.de.haan@utrecht.nl) over mee te willen denken. Ook Groen Links-raadslid Peter Corler wil zich hiervoor inzetten.

Meer grip op geld

Ter afsluiting van deze eerste Stadsmakersdialoog gaf Fred Dekkers, Utrechtse Ruimtemaker in Lombok en voorzitter wijkraad west onder het thema 'van geld voor de buurt naar geld van de buurt' nog een inkijkje in de wereld van wijk- en buurtbegrotingen met Amsterdam Oost als voorbeeld. Daar wordt de gemeentebegroting inmiddels op twee manieren aangeboden. Enerzijds via de traditionele programmabegroting, die vooral hoofdlijnen van beleid beschrijft met kaders en indicatoren op hoog niveau, en anderzijds via de buurtbegroting. Die laatste is vooral handig voor wie wil weten wat de gemeente in zijn/haar buurt uitvoert en voor wie wil ideeën heeft en meedenkt over het verbeteren van de stad. Fred brak ook een lans voor het systeem van budgetmonitoring, waarmee ook in West al wordt geoefend. Dit alles met als doel buurtbewoners meer grip te laten krijgen op al het geld dat de gemeente in de buurt besteedt en nu vaak in begrotingen van diensten zit verstopt. Fred vindt het teleurstellend dat in de voorjaarsbegroting van de gemeente zo weinig ambities op wijkniveau zijn te vinden.

Het verhaal kreeg veel instemming ook omdat de mensen die er ervaring mee hebben merken hoe goed het werkt om samen met buurtgenoten te kijken naar wat er allemaal aan geld in de buurt omgaat. En je kunt als je geld van de gemeente krijgt ook beter naar de buurt verantwoord worden waarin dit past. Zowel betrokkenheid als gebieds-/buurtkennis staan daarbij centraal. Ook D'66 raadslid Sanne Scholten gaf aan veel te zien in meer grip van buurten op het geld dat naar de buurt gaat. Ze ziet ook dat betrokken wethouders hier positief tegenover staan. Haar GroenLinks-collega Peter van Corler zag nog wel een lastig punt. Hij vroeg zich hardop af of wijkgericht besteden niet gaat 'schuren' met algemene doelstellingen binnen de lokale politiek. Het spanningsveld tussen wat de gemeente wil enerzijds en de belangen van inwoners anderzijds!

samen maken we de stad

Brede blik en focus aanbrengen

Uit de zaal klonk de vraag of ook corporaties hun cijfers niet beschikbaar moeten stellen. Die doen dat niet naar bewoners toe. De corporaties moeten worden verleid om zelf meer te doen aan maatschappelijk aanbesteden. Op beide punten kunnen gemeenten een belangrijke rol spelen.

Ook kritische kanttekeningen.

Er is gewaarschuwd voor het gevaar alles te willen weten zonder helder doel. Met name de vraag om inzicht te krijgen in hoe rijks- en provinciegelden in de wijk landen, leidden tot de conclusie dat je selectief moet zijn in wat je wilt weten en waar je als buurt op wilt sturen. Jan Korff de Gids van de Kracht van Utrecht wees er nog op dat, willen bewoners echt grip krijgen op de begroting, je dat op buurtniveau moet doen en niet op wijkniveau, vanwege de hoge abstractie. Hij pleitte in dat verband voor programmabegrotingen op buurt- en wijkniveau.

De oproep van Fred Dekkers om mee te werken aan wijk- en buurtbegrotingen vond veel weerklank. Gevraagd naar wie met Fred (fred.dekkers@lombok.nl) aan de slag willen, staken meerdere mensen hun hand op.

Han de slag

Voldoende stof dus voor meer gesprekken. Dat daaraan behoefte bestaat bleek uit het feit, dat bij de afsluitende borrel op alle drie de thema's al direct afspraken werden gemaakt tussen partijen. Hoofd wijk Bart Andriessen stelde ook voor om over een half jaar weer een bijeenkomst over dit thema te beleggen, want 'hier moeten we samen mee door'. De Stadsmakersdialoog #1 kan dan ook als een succesvolle eerste stap worden gezien van de Utrechtse Ruimtemakers om een brug te slaan naar de lokale politiek, om tot nieuwe inzichten en samenwerkingsvormen te komen op het gebied van ruimtelijke ontwikkeling.

Frans Soeterbroek besloot met de aankondiging van een volgend initiatief van de Utrechtse Ruimtemakers. Op 6 oktober 2014 staat een 'Vastgoeddiner' gepland, als Utrechts alternatief voor de eet-, overleg- en onderhandelingstafels op de vastgoedbeurs Expo Real in München. Hier nodigt de gemeente Utrecht op dezelfde dag zo'n 100 vastgoedprofessionals uit. Interessant om te zien of de gemeente ook bij die gelegenheid bereid is om dicht(er) bij huis aan te schuiven!

samen maken we de stad

Negen lessen uit Stadsmakersdialog 1: Over geld, opdrachten en zeggenschap

Voor de gemeente

1- Zorg dat je bij de toekenning van subsidies en fondsgeld functioneert als 'meedenkloket' en niet als anoniem systeem van regels. Kijk daarbij kritisch naar de rol van tussenschakels als het subsidiebureau en communicatiebureaus.

2- Maak in je programmabegroting op wijk en buurtniveau zichtbaar hoe de geldstromen van en via de gemeente lopen en bouw meer vrije bestedingsruimte in ten gunsten van de bewoners. Doe dat ook voor de grote decentralisaties die er aankomen.

3- Werk nieuwe spelregels voor aanbesteding uit waarbij lokale initiatiefnemers en kleine bedrijfjes in algemene zin een eerlijke kans krijgen naast de 'grote spelers'. Verplicht en verleidt die laatsten om samen te werken met mensen die lokaal geworteld zijn (ruime definitie van 'social return').

Voor initiatiefnemers

4- Werk als lokale initiatiefnemer niet in je eentje. Organiseer je samen met anderen bijvoorbeeld in de vorm van een gebiedscoöperaties of een buurtcollectief. Dat vergroot je kracht en je legitimiteit bij de gemeente.

5- Zorg dat je als buurt- en wijkbewoners meer zicht krijgt om de publieke en private geldstromen die door de wijk gaan en ga de dialoog met de gemeente en corporaties aan over de rol van bewoners bij de besteding van die gelden.

6- Ga zelf, gebruikmakend van je contacten bij de gemeente, actief op zoek naar de mogelijkheden om als kleine lokale ondernemer en/of lokale initiatiefnemer voet aan de grond te krijgen. Zorg dat je op de hoogte bent van huidige ontwikkelingen, kennis hebt van nieuwe aanbestedingen van de gemeente, corporaties en bedrijven en deel die kennis met elkaar.

Voor gemeente en initiatiefnemers

7- Onderzoek als gemeente en initiatiefnemers samen hoe je naast subsidies en aanbesteding een derde weg kunt vinden waarbij (collectieven van) lokale initiatiefnemers mee kunnen sturen op de besteding van publieke gelden.

8- Ga samen aan de slag met het vormgeven van het nieuwe initiatievenfonds van de gemeente zodat het fonds op een laagdrempelige manier tegemoet komt aan behoeften van initiatiefnemers in buurten en wijken.

9- Zorg dat je elkaar kent en ontmoet. Het contact is wezenlijk voor het zoeken van maatwerk en het inspelen op kansen en problemen.

samen maken we de stad